Ulkoasiainvaliokunta
AI FI 67/2024
16.10.2024

Amnesty International Suomen osasto
Hietaniemenkatu 7 A
00100 Helsinki
P: 09 8562 0600
E: amnesty@amnesty.fi
W: amnesty.fi

Amnesty Internationalin lausunto kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta (VNS 4/2024 vp)

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmisten tuelle. Tukijoita on 10 miljoonaa, 150 maassa eri puolilla maailmaa. Amnesty on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Amnesty työskentelee kansainvälisesti ja Suomessa laaja-alaisesti ihmisoikeuksien edistämiseksi.

Amnesty International Suomen osasto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Tiivistelmä

Amnesty International pitää valitettavana, että selonteossa ihmisoikeusperustaisuus jää kaupallis-taloudellisten intressien varjoon eikä selonteko sisällä suoranaista kirjausta kehityspolitiikan ihmisoikeusperustaisuudesta.

Näkökulma kansalaisyhteiskuntaan kapeutuu uudessa selonteossa merkittävästi suhteessa aiempiin selontekoihin. Ensisijaisesti korostetaan suomalaisten järjestöjen osallistumista kehitysyhteistyöhön ja kumppanimaiden kansalaisyhteiskunta jää taustalle. Amnesty pitää myös merkittävänä puutteena, että ihmisoikeuspuolustajia ei mainita lainkaan selonteossa. Kehitysyhteistyötä koskevan

ehdollisuuden suhteen Amnesty muistuttaa, että Suomen on noudatettava ehdottoman palautuskiellon periaatetta kaikissa tilanteissa.

Amnesty suosittaa, että selonteon toimeenpanossa otetaan huomioon kansainvälisen asekauppasopimuksen ja Euroopan unionin neuvoston yhteisen kannan toimeenpanon turvaaminen, kauppapolitiikan johdonmukainen tuki ilmastopoliittisille tavoitteille, sateenkaari-ihmisten oikeuksia edistäminen, **i**hmisoikeuspuolustajien ja riippumattoman kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien tukeminen sekä ylipäänsä varmistetaan ihmisoikeusperustaisuus ja politiikkajohdonmukaisuus kaikessa kauppa- ja kehityspolitiikassa ja varataan resurssit tähän työhön.

Yleiset huomiot selonteosta

Hallitusohjelman mukaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustana ovat oikeusvaltioperiaate, ihmisoikeudet, tasa-arvo ja demokratia.[1] Valtioneuvoston yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja syrjimättömyyden edistämistä käsittelevän tiedonannon mukaan hallitus jatkaa kansainvälisessä työssään Suomen pitkäaikaisella linjalla, jota on kuvattu muun muassa ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa.[2] Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa todetaan muun muassa ulko- ja turvallisuuspolitiikan ihmisoikeusperustaisuuden osalta, että toimivaltaiset viranomaiset ministeriöissä ja ulkomaanedustustot vastaavat aktiivisesta ja johdonmukaisesta ihmisoikeustoiminnasta ottaen huomioon oman toimintaympäristönsä haasteet ja mahdollisuudet. Suomen todetaan myös edistävän ihmisoikeuksien kunnioittamista yritysten toiminnassa sekä kauppapolitiikassa.[3]

Kehityspoliittisen toimikunnan julkaisussa ihmisoikeusperustaisuudesta Suomen kehityspolitiikassa todetaan, että ”[k]iristyvässä globaalissa tilanteessa on tärkeää varmistaa, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka säilyy vahvasti ihmisoikeusperustaisena yli hallituskausien.”[4] Tähän on helppo yhtyä. Suomen on tärkeää sitoutua ihmisoikeuksien edistämiseen myös kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteon toimeenpanossa.

Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteon (talkyt-selonteko) mukaan toimiva demokratia, oikeusvaltio, ihmisoikeudet ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta ovat kestävän yhteiskunnallisen kehityksen edellytyksiä, joita Suomi tukee. Selonteon mukaan kehitysyhteistyön päämäärät perustuvat edelleen kestävän kehityksen tavoitteisiin sekä laajasti jaettuihin prioriteetteihin, kuten naisten ja tyttöjen oikeuksien sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien vahvistaminen, koulutus ja ilmastotoimet, mutta eri toiminnot tuodaan selonteon mukaan lähemmäksi toisiaan. Suomen todetaan myös jatkavan pitkän aikavälin ihmisoikeuspoliittista linjaansa muun muassa naisten, tyttöjen, vammaisten henkilöiden, alkuperäiskansojen ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen sekä muiden erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien edistämiseksi ja puolustamiseksi. [5]

Amnesty pitää kuitenkin valitettavana, että talkyt-selonteossa ei ole suoranaista kirjausta kehityspolitiikan ihmisoikeusperustaisuudesta. Nyt selonteon keskeinen painopiste näyttää olevan

sen kirjauksen mukaisesti tavoite tukea paremmin Suomen kaupallis-taloudellisia intressejä kehittyvillä markkinoilla ja lisätä maiden taloudellista riippumattomuutta vahvistamalla kehittyvien maiden vastuuta kehityksestään.[6]

Kun suuntana on vahvistaa kaupallis-taloudellisia intressejä ja Suomen vientiä, ihmisoikeuksien merkitys jää vähäisemmäksi. Köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen eivät myöskään vaikuta olevan enää Suomen kehityspolitiikan keskeisiä päämääriä. Vienninedistämisen noustessa keskeiseen rooliin jäänee vähiten kehittyneiden maiden tukeminen vähäisemmäksi.

Ihmisoikeuspuolustajat ja kansalaisyhteiskunta

Näkökulma kansalaisyhteiskuntaan kapeutuu uudessa selonteossa merkittävästi suhteessa aiempiin selontekoihin. Ensisijaisesti uudessa talkyt-selonteossa korostetaan suomalaisten järjestöjen osallistumista kehitysyhteistyöhön, ja kumppanimaiden kansalaisyhteiskunta jää taustalle.

Amnesty pitää myös merkittävänä puutteena, että ihmisoikeuspuolustajia ei mainita lainkaan selonteossa. Ihmisoikeuspuolustajat[7] ovat tärkeä osa ihmisoikeusjärjestelmää. He ovat myös omissa kotimaissaan ja yhteisöissään parhaita Suomenkin ajamien ihmisoikeustavoitteiden edistäjiä, ja Suomi on aikaisemmin osoittanut sitoutumistaan ihmisoikeuspuolustajien tukemiseen ja suojeluun.[8]

Kehitysyhteistyön ehdollistaminen

Selonteon mukaan Suomi suunnittelee maakohtaisia kehitysyhteistyöhankkeita tarveharkintaisesti niin, että palautusten kannalta oleellisten ohjelmien ja hankkeiden toteutuminen kytketään toimivien ja kestävien paluuratkaisuiden edistymiseen. Selonteossa todetaan myös, että Suomen kehitysyhteistyö ehdollistetaan omien kansalaisten vastaanottamiselle ja kansainvälisen sääntöperusteisen järjestyksen tukemiselle. Suomi ei myöskään selonteon sanoin kehitysyhteistyössään tue hallintoja tai toimijoita, jotka tukevat Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainassa.[9]

Kehitysyhteistyötä koskevan ehdollisuuden suhteen Amnesty muistuttaa, että Suomen on noudatettava ehdottoman palautuskiellon periaatetta kaikissa tilanteissa. Ehdoton palautuskielto tarkoittaa sitä, että ketään ei saa palauttaa alueelle, jossa häntä uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, vaino tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Ehdottomasta palautuskiellosta säädetään sekä monissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa että kansallisessa lainsäädännössä, eikä siitä poikkeaminen ole mahdollista. Muistutamme, että jo esimerkiksi teloituksen tai kidutuksen uhka riittävät syyksi palautuskiellon periaatteen aktivoitumiselle.

Amnesty toteaa myös, että yhteistyö ei saa johtaa maiden kustannuksella järjestelyihin, joissa kehitysapua ja muita välineitä väärinkäytetään yhteistyöhön painostamiseksi ja muuttoliikkeeseen liittyvien vastuiden ulkoistamiseksi. Kyse ei tällöin ole aidosta kumppanuudesta. Lisäksi yhteistyö

muuttoliikkeen valvonnassa ja hillinnässä sellaisten maiden kanssa, joilla on itsellään ongelmia pakolaisten tai yleisemmin muuttoliikkeen tarpeisiin vastaamisessa ja ihmisoikeuksien turvaamisessa[10], lisää ihmisoikeusloukkausten vaaraa ja kasvattaa epävakautta. Amnesty katsoo, että kumppanuuksien tulee perustua ihmisoikeuksien kunnioittamiselle ja edistämiselle.

Kehitysyhteistyön rahoitus

Talkyt-selonteon mukaan Suomen kehitysyhteistyörahoituksen tasoa sopeutetaan Suomen taloustilanteen mukaisesti. Selonteossa todetaan, että Suomi on historiallisesti ollut sitoutunut YK-suosituksen mukaiseen kehitysrahoituksen 0,7 prosentin BKTL-tasoon, vaikka tavoitteeseen ei ole päästy. Vallitsevassa taloustilanteessa kehitysyhteistyöhön kuitenkin selonteon mukaan kohdistuu hallituskaudella säästöjä, jotka toteutetaan asteittain ottaen huomioon tehdyt sitoumukset.[11]

Amnesty kehottaa edelleen Suomea tavoittelemaan kansainvälisten sitoumusten mukaisesti 0,7 % BKTL-osuutta koko kehitysyhteistyörahoituksen osalta.

Amnestyn suositukset selonteon toimeenpanoon

Kansainvälisen asekauppasopimuksen ja Euroopan unionin neuvoston yhteisen kannan toimeenpano turvattava

Suomi on ratifioinut kansainvälisen asekauppasopimuksen (Arms Trade Treaty, ATT). Sopimuksen ratifioituaan Suomi on sitoutunut olemaan myöntämättä asevientilupia sellaisille asekaupoille, joihin sisältyy huomattava riski siitä, että aseita käytettäisiin sotarikoksiin tai vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin. Lisäksi Suomea velvoittaa Euroopan unionin neuvoston yhteinen kanta vuodelta 2008 (2008/944/YUTP), jonka mukaisesti maastavientilupaa myönnettäessä ”arvioidaan määrämaan sitoutumista kansainvälisten velvoitteiden ja oikeuden noudattamiseen sekä ihmisoikeuksien kunnioittamiseen.” Euroopan parlamentti totesi vuonna 2020 päätöslauselmassaan, etteivät jäsenmaat noudata yhteistä kantaa.[12] Suomella tulee olla myös valmius arvioida uudelleen jo myönnetyt vientiluvat, mikäli vientilupaa koskevan maan tilanne muuttuu merkittävästi.

Amnesty painottaa, että kansainvälisen toimintaympäristön muutoksessa on yhä tärkeämpää, että Suomi noudattaa kaikessa asekaupassa kansainvälisiä velvoitteitaan. Suomella on velvollisuus arvioida kattavasti asevientilupiin liittyvät ihmisoikeusriskit ja toimia johdonmukaisesti ihmisoikeusriskien minimoimiseksi asekaupassa.

Kauppapolitiikan tuettava johdonmukaisesti ilmastopoliittisia tavoitteita

Ilmastonmuutoksen hillintä ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen on yksi tärkeimpiä ihmiskunnan tulevaisuuteen vaikuttavia kysymyksiä. Ilmastonmuutoksen ja luontokadon vaikutukset sekä kansainväliset pyrkimykset ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillitsemiseksi ovat keskeisiä kansainvälistä toimintaympäristöämme muokkaavia tekijöitä.

Ilmastopoliittiset tavoitteet ja sitoumukset tulee huomioida nykyistä vahvemmin myös taloudellisissa ulkosuhteissa ja varmistaa, että Suomen kauppapolitiikka johdonmukaisesti tukee 1,5 asteen tavoitetta.

Suomen edistettävä sateenkaari-ihmisten oikeuksia entistä vahvemmin kansainvälisissä suhteissa ja kehityspolitiikassa

Sateenkaari-ihmiset kokevat syrjintää ja kasvanutta väkivallan uhkaa kaikkialla maailmassa. Kyse on perustavanlaatuisten ihmisoikeuksien ja vapauksien loukkauksista. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeudet ovat jo pitkään olleet yksi Suomen ihmisoikeuspolitiikan painopisteistä, ja hallitus on yhdenvertaisuustiedonannossaan luvannut jatkaa tätä linjaa.

Merkittävä taustatekijä syrjinnän voimistumisessa on kansainvälisesti rahoitettu ja verkottunut anti-gender-liikehdintä, jossa naisten ja sateenkaari-ihmisten oikeuksia sekä seksuaalioikeuksia vastustetaan vetoamalla keksittyyn uhkakuvaan ”gender-ideologiasta”. Liikehdintä on vaikuttanut viime vuosina myös Euroopassa. Ihmisoikeusvastaisen liikehdinnän vahvistuessa Suomen rooli näiden oikeuksien pitkäjänteisenä edistäjänä on entistä tärkeämpi.

Tapoja vahvistaa työtä sateenkaari-ihmisten oikeuksien edistämiseksi on monia. On tärkeää valtavirtaistaa sateenkaarinäkökulma kehityspolitiikassa ja varmistaa, ettei Suomen tukea päädy sateenkaari-ihmisten oikeuksia vastustaville toimijoille. Lisäksi tulee tunnistaa kehityspolitiikassa ja erityisesti humanitaarisessa toiminnassa sateenkaari-ihmiset haavoittuvana ihmisryhmänä. Yksi konkreettinen tapa edistää edellä mainittuja tavoitteita olisi nimetä ulkoministeriön kehityspoliittiselle osastolle vastuuvirkahenkilö, joka edistää sateenkaari-ihmisten oikeuksia kehityspolitiikassa.

Ihmisoikeuspuolustajien ja riippumattoman kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien tukeminen

Useissa maissa kansalaisyhteiskunnan ja ihmisoikeuspuolustajien työ on vaikeaa ja vaarallista. Esimerkiksi hallitukset, yritykset, aseelliset ryhmittymät sekä syrjintää lietsovat ryhmät pyrkivät

hiljentämään ihmisoikeuspuolustajia ja estämään heitä tekemästä työtään. Ihmisoikeuspuolustajat toimivatkin kansalaisyhteiskunnan kapenevan tilan myötä yhä vaikeammissa ja usein vaarallisissa olosuhteissa eri puolilla maailmaa ja tarvitsevat tukea työlleen.

Suomen sitoutumista ihmisoikeuspuolustajien tukemiseen ja suojeluun tulee jatkaa johdonmukaisesti. Suomen tulee tukea aktiivisesti myös EU:n ulkosuhteissa ihmisoikeuspuolustajien ja riippumattoman kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksia ja puolustaa oikeuksia ilmaisun- ja kokoontumisvapauteen sekä järjestäytymiseen. Vapaan tiedonvälityksen sekä järjestöjen ja aktivistien legitiimin toiminnan estämiseen on puututtava ja etsittävä keinoja kansalaisyhteiskunnan äänen vahvistamiseksi.

Amnesty pitää äärimmäisen tärkeänä, että Suomi valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisen selonteon sanoin tukee myös jatkossa ihmisoikeuspuolustajien ja kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien vahvistamista sekä ihmisoikeustyötä tekeviä ja ihmisoikeuspuolustajia tukevia järjestöjä osana kehitysyhteistyötään.[13]

Kuten ulkoministeriön ihmisoikeuspuolustajatyötä koskevissa ulkoasiainhallinnon ohjeissa todetaan, ihmisoikeuspuolustajilla ja kansalaisyhteiskunnan ihmisoikeustoimijoilla on merkittävä rooli kehitysyhteistyöhön liittyvien ihmisoikeusvaikutusten arvioinnissa ja epäkohtien esille nostamisessa. Ihmisoikeuspuolustajien ja kansalaisyhteiskunnan rooli korostuu myös yksityisen sektorin kehittämistä koskevissa hankkeissa ja yritysten ihmisoikeuksia koskevan asianmukaisen huolellisuuden prosessin täytäntöönpanossa. Kyseisissä ohjeissa kannustetaan myös edistämään yritysten ja ihmisoikeuspuolustajien välistä vuoropuhelua Team Finland -toiminnassa.[14]

Suomen on jatkossakin tuettava suoraan paikallisten ja kansainvälisten ihmisoikeusjärjestöjen sekä ihmisoikeuspuolustajien toimintaa, ja Suomen kahdenkeskisiin kehitysyhteistyösopimuksiin on sisällytettävä ihmisoikeuspuolustajien suojelu.[15]

Ihmisoikeuspuolustajat tarvitsevat usein nopeaa tukea maassa, jossa he työskentelevät. Akuutissa tilanteessa vähäinenkin rahallinen tuki auttaa tehokkaasti. Suomen edustustoverkosto voisi tarjota tätä joustavaa apua.[16] Paikallisen yhteistyön määrärahaa (PYM) on pidetty merkittävänä välineenä ihmisoikeuspuolustajien tukemisessa edustustoissa.[17] Edustustoilla tulisi jatkossakin olla tarjolla tällaista tai muuta joustavaa, matalan kynnyksen rahoitusta paikallisten ihmisoikeusjärjestöjen ja muiden toimijoiden tukemiseen.

Kehitysyhteistyön ihmisoikeusperustaisuuden vahvistaminen kattavasti edellyttää resursseja

Suomen kehitysyhteistyö on maailmalla tunnettu ihmisoikeusperustaisuudesta sekä sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden painottamisesta. Ihmisoikeusperustainen lähestymistapa ja heikoimmassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien edistäminen on hyvä perusta Suomen kehitysyhteistyölle ja ohjaamaan myös kehitysyhteistyön keinovalikoimaa.

Viime vuonna julkaistussa evaluointiraportissa ihmisoikeusperustaisuudesta Suomen kehityspolitiikassa ja -yhteistyössä todetaan, että ulkoministeriön ihmisoikeusperustaisen lähestymistavan seuranta ja tulosten raportointijärjestelmät ovat heikkoja.[18] Kehityspoliittisen toimikunnan suositusten mukaisesti tulisi selkeyttää ja konkretisoida ihmisoikeusperustaisuuden vahvistamiseen liittyvää tavoitteenasettelua. Ihmisoikeusperustaisuuden tavoitetasojen saavuttamista tulee seurata ja arvioida interventioita suunnitteluvaiheen lisäksi toteutus- ja päättymisvaiheissa.[19] Tähän on myös varattava riittävät resurssit. Evaluoinnin mukaan ulkoministeriössä on riittämättömästi henkilöstöä, joka luottaa omaan osaamiseensa ihmisoikeusperustaisessa lähestymistavassa.[20] Yksi tapa konkretisoida tavoitteita ja seurantaa olisi sisällyttää ne johdonmukaisesti maastrategioihin ja maaohjelmiin, ja edellyttää seurantaa ja raportointia näiden puitteissa.

Lisäksi tulisi asettaa yksityissektorin kehitysyhteistyön rahoituksessa selkeät tavoitteet ihmisoikeuksia edistävien toimien osuuden kasvattamiselle.[21] Evaluointiraportissa Suomen kehityspolitiikan ja -yhteistyön ihmisoikeusperustaisuudesta todettiin, että vaikka osa kehitysyhteistyössä mukana olevista yrityksistä on sisällyttänyt ihmisoikeusnäkökulman riskienhallintaansa, mukana on myös monia yrityksiä, jotka eivät ole tunnistaneet, analysoineet ja seuranneet toimintaansa liittyviä ihmisoikeusriskejä.[22] Rahoitukseen liittyvässä päätöksenteossa ja seurannassa tulee varmistaa, että kaikki rahoitettavat yritykset ovat todennettavasti sitoutuneet ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja että ne noudattavat liiketoiminnassaan YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevia ohjaavia periaatteita.

Kansainvälisen ilmastorahoituksen kasvattaminen ja kohdentaminen

Ilmastonmuutoksen ja luontokadon pysäyttäminen ovat kestävän kehityksen edellytys, ja konkreettiset toimet päästöjen vähentämiseksi sekä tuki kehittyvien maiden ilmastotoimille rakentavat myös Suomen uskottavuutta kestävän kehityksen edelläkävijänä.

Pariisin sopimuksen myötä Suomi on muiden teollisuusmaiden kanssa sitoutunut rahoittamaan kehittyvien maiden toimia sekä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi että siihen sopeutumiseksi. Suomen julkinen kansainvälinen ilmastorahoitus on keskeinen osa ulkoministeriön hallinnoimaa kehitysyhteistyötä, ja on tärkeää varmistaa sekä ilmastorahoituksen riittävä taso että vaikuttava kohdentuminen.

Suomen kansainvälisestä kehitysrahoituksesta laaditut arviot (mm. VTV 2021[23] ja ulkoministeriön teettämä evaluaatio 2023[24]) ovat tuoneet esiin, kuinka Suomen ilmastorahoituksen vaikuttavuutta voitaisiin parantaa strategisella ohjauksella ja selkeämmällä tavoitteenasettelulla. Käsillä olevan selonteon ohella olisi tärkeää laatia suunnitelma Suomen kansainvälisen ilmastorahoituksen kasvattamisesta ja kohdentamisesta. Rahoituksen kohdentamisessa tulee varmistaa ihmisoikeuksien edistäminen sekä tuen ohjautuminen haavoittuvimmille maille ja ihmisille.

Ihmisoikeusperustaisuus ja politiikkajohdonmukaisuus kaikessa kauppa- ja kehityspolitiikassa

Ulkoministeriön eri politiikka-alojen on vahvistettava ja tuettava ihmisoikeusperustaista lähestymistapaa eivätkä ne saa olla ristiriidassa ihmisoikeuksien kanssa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, miten eri politiikkatoimet ja selonteon toteuttamiseen varatut määrärahat vaikuttavat etenkin usein haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien toteutumiseen. Ihmisoikeuksien vahvistaminen tulisi asettaa Suomen oman vaikuttamistyön selkeäksi tavoitteeksi, jonka eteen se tekee pitkäjänteistä työtä, ja varata tälle työlle riittävä henkilöstö- ja muu resurssointi.[25]

Amnesty muistuttaa, että kansainvälisten suhteiden ja kehitysyhteistyön selonteon toimeenpanon tulee kuvastaa Suomen pitkäaikaista ulko- ja turvallisuuspoliittista linjaa, kuten sitoutumista yhdenvertaisuuden, sukupuolten tasa-arvon ja osallistumisoikeuksien vahvistamiseen. Valtioneuvoston elokuussa 2023 annetussa yhdenvertaisuustiedonannossa ja talkyt-selonteossa tästä linjasta on mainittu esimerkkeinä naisten ja tyttöjen, vammaisten henkilöiden, alkuperäiskansojen sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen sekä muiden erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien edistäminen ja puolustaminen. Lisäksi tiedonannossa Suomen todetaan jatkavan edelleen EU:ssa sukupuolten tasa-arvon, kuten itsemääräämisoikeuden sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien, ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevien asioiden edistämistä.[26] Sitoutuminen näiden oikeuksien edistämiseen ja puolustamiseen edellyttää ennen kaikkea resurssien varmistamista ja näitä ihmisoikeuskysymyksiä seuraavien vastuuviranhaltijoiden osoittamista.

Amnesty korostaa, että ihmisoikeusperustaisuuden ja politiikkajohdonmukaisuuden tulee olla keskeinen lähtökohta kauppa- ja kehityspolitiikassa suhteessa kehittyviin maihin. Amnesty myös muistuttaa, että ihmisoikeusperustaisuuden toteutuminen edellyttää kaikkien kansainvälisen kaupan ja kehityspolitiikan toimijoiden ihmisoikeusasiantuntemuksen varmistamista riittävällä koulutuksella. Lisäksi ihmisoikeustyölle on varattava riittävät henkilö- ja muut resurssit valtionhallinnossa.

Kunnioittavasti

Niina Laajapuro
Ihmisoikeustyön johtaja

Lisätietoja antaa:

Vaikuttamistyön asiantuntija Vilja Härkönen, vilja.harkonen@amnesty.fi

Viitteet

[1] Valtioneuvosto 2023, Vahva ja välittävä Suomi – Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165042, s. 157.
[2] Valtioneuvosto 2023, Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165110, s.13.
[3] Valtioneuvosto 2021, Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163674, s. 12.
[4] Kehityspoliittinen toimikunta, 2023, Ihmisoikeusperustaisuus Suomen kehityspolitiikassa, https://www.kehityspoliittinentoimikunta.fi/wp-content/uploads/sites/27/2023/01/kpt_ihmisoikeusperustaisuus-suomen-kehityspolitiikassa_pdf.pdf, s. 4.
[5] Valtioneuvosto 2024, Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165759, s.
[6] Valtioneuvosto 2024, Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165759, s. 4, 34.
[7] YK:n ihmisoikeuspuolustajajulistuksen 1. artiklassa todetaan, että ”jokaisella on oikeus yksilönä ja yhdessä muiden kanssa edistää ja tavoitella ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojelemista ja toteutumista kansallisella ja kansainvälisellä tasolla”. Julistuksen perusteella ihmisoikeuspuolustajaksi voidaan määritellä kuka tahansa, joka yksin tai yhdessä muiden kanssa, työskentelee rauhanomaisesti ja väkivallattomasti edistääkseen ja suojellakseen ihmisoikeuksia.
[8] Suomi on esimerkiksi julkaissut kansallisen ohjeistuksen (2014) tukemaan EU:n ihmisoikeuspuolustajia koskevien suuntaviivojen toimeenpanoa, ja teettänyt selvityksen (2017) ohjeistuksen toimeenpanosta. Ks. Ulkoministeriö, Suomen ulkoasiainhallinnon julkiset ohjeet Euroopan unionin ihmisoikeuspuolustajia koskevien suuntaviivojen käytännön toteuttamisessa, um.fi/julkaisut/-/asset_publisher/TVOLgBmLyZvu/content/suomen-ulkoasiainhallinnon-julkiset-ohjeet-euroopan-unionin-ihmisoikeuspuolustajia-koskevien-suuntaviivojen-kaytannon-toteuttamisessa.
Vuonna 2022 Suomi päivitti kansallista ihmisoikeuspuolustajia koskevaa ohjeistustaan: Ulkoministeriö 2022, Tuemme yhdessä ihmisoikeuspuolustajia: Suomen ulkoasiainhallinnon ohjeet, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164416.
Lisäksi Suomi toi ihmisoikeuspuolustajia näkyvästi esiin EU-puheenjohtajuuskaudellaan 2019.
[9] Valtioneuvosto 2024, Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165759, s. 22.
[10] Katso esimerkiksi Amnesty Internationalin raportit Libyasta: Libya: ‘Between life and death’: Refugees and Migrants trapped in Libya's cycle of abuse, https://www.amnesty.org/en/documents/mde19/3084/2020/en/; Libya: ‘No one will look for you’: Forcibly returned from sea to abusive detention in Libya, https://www.amnesty.org/en/documents/mde19/4439/2021/en/.
[11] Valtioneuvosto 2024, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165759, s. 32.
[12] Euroopan parlamentti. 17.9.2020, “European Parliament resolution of 17 September 2020 on Arms export: implementation of Common Position 2008/944/CFSP (2020/2003(INI))”, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020IP0224.
[13] Valtioneuvosto 2021, Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163674, s. 41.
[14] Ulkoministeriö 2022, Tuemme yhdessä ihmisoikeuspuolustajia: Suomen ulkoasiainhallinnon ohjeet, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164416, s. 23, 28.
[15] Ks. Ulkoministeriö 2017, Ihmisoikeuspuolustajat yhä ahtaammalla – Miten Suomen tukea ihmisoikeuspuolustajille tulisi kehittää?, https://um.fi/documents/35732/0/UM_Ihmisoikeuspuolustajat_FI%20%281%29.pdf/92c5bd3e-9b15-c571-adc2-2aad239d2daa?t=1529498114547, s. 39.

[16] Ihmisoikeusvaltuuskunta 2022, Kannanotto: Hallituksen on vahvistettava vaarassa olevien ihmisoikeuspuolustajien suojelua, https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/uutiset/kannanotto-hallituksen-on-vahvistet/.
[17] Ks. esim. Ulkoministeriö 2017, Ihmisoikeuspuolustajat yhä ahtaammalla – Miten Suomen tukea ihmisoikeuspuolustajille tulisi kehittää?, https://um.fi/documents/35732/0/UM_Ihmisoikeuspuolustajat_FI%20%281%29.pdf/92c5bd3e-9b15-c571-adc2-2aad239d2daa?t=1529498114547
[18] Ulkoministeriö 2023, Evaluation of human rights-based approach (HRBA) in Finland's development policy and cooperation, https://um.fi/documents/384998/0/Evaluation+report+Volume+1+-+Main+report+%281%29.pdf/3c31e625-861a-0620-1181-61a43c938005?t=1698219364711, s. x.
[19] Kehityspoliittinen toimikunta, 2023, Ihmisoikeusperustaisuus Suomen kehityspolitiikassa, https://www.kehityspoliittinentoimikunta.fi/wp-content/uploads/sites/27/2023/01/kpt_ihmisoikeusperustaisuus-suomen-kehityspolitiikassa_pdf.pdf, s. 49.
[20] Ulkoministeriö 2023, Evaluation of human rights-based approach (HRBA) in Finland's development policy and cooperation, https://um.fi/documents/384998/0/Evaluation+report+Volume+1+-+Main+report+%281%29.pdf/3c31e625-861a-0620-1181-61a43c938005?t=1698219364711, s. xii.
[21] Kehityspoliittinen toimikunta, 2023, Ihmisoikeusperustaisuus Suomen kehityspolitiikassa, https://www.kehityspoliittinentoimikunta.fi/wp-content/uploads/sites/27/2023/01/kpt_ihmisoikeusperustaisuus-suomen-kehityspolitiikassa_pdf.pdf, s. 49.
[22] Ulkoministeriö 2023, Evaluation of human rights-based approach (HRBA) in Finland's development policy and cooperation, https://um.fi/documents/384998/0/Evaluation+report+Volume+1+-+Main+report+%281%29.pdf/3c31e625-861a-0620-1181-61a43c938005?t=1698219364711, s. xi.
[23] Valtiotalouden tarkastusvirasto, 2021, Suomen kansainvälinen ilmastorahoitus: ohjaus ja tuloksellisuus https://www.vtv.fi/app/uploads/2021/05/VTV-Tarkastus-6-2021-Suomen-kansainvalinen-ilmastorahoitus.pdf
[24] Ulkoministeriö 2023, Evaluation of Finland's International Climate Finance 2016–2022, https://um.fi/publications/-/asset_publisher/TVOLgBmLyZvu/content/evaluation-of-finland-s-international-climate-finance-2016-2022/384998.
[25] Ks. Kehityspoliittinen toimikunta 2023, Ihmisoikeusperustaisuus Suomen kehityspolitiikassa, https://www.kehityspoliittinentoimikunta.fi/wp-content/uploads/sites/27/2023/01/kpt_ihmisoikeusperustaisuus-suomen-kehityspolitiikassa_pdf.pdf, s. 48–50.
[26] Valtioneuvosto 2023, Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165110, s. 7, 9; Valtioneuvosto 2024, Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165759, s. 21.